

Δημήτρης Κ. Βεργίδης

Ένας ερευνητής, συγγραφέας και ακαδημαϊκός δάσκαλος με ιδιαίτερη συμβολή στην εκπαίδευση ενηλίκων

Ιωσήφ Φραγκούλης*

Ο Δημήτρης Βεργίδης εργάζεται στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής και της εκπαίδευσης ενηλίκων περισσότερα από τριάντα χρόνια. Η προσφορά του στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων στη χώρα μας είναι σημαντική, τόσο σε θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο όσο και στη διαμόρφωση επιμορφωτικών πολιτικών με έμφαση στη διερεύνηση εκπαιδευτικών αναγκών, στην αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και στην ανάπτυξη στρατηγικών εκπαίδευσης ενηλίκων.

Γεννήθηκε το 1950 στην Καβάλα. Αποφοίτησε από το Λύκειο Ελευθερούπολης Καβάλας και αφού πέρασε επιτυχώς τη δοκιμασία των εισαγωγικών εξετάσεων εγγράφεται το 1968 στη Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου Πατρών. Επιλέγει να παρακολουθήσει το Μαθηματικό Τμήμα, όπου έχει την ευκαιρία να διδαχτεί Φιλοσοφία, καθώς και Παιδαγωγικά, από τον Καθηγητή Αλέξανδρο Κοσμόπουλο.

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας αναπτύσσει έντονη πολιτική δράση στο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα. Πρωτοστατεί στην κατάληψη του Πανεπιστημίου Πατρών τον Νοέμβριο του 1973 και παραπέμπεται στο Στρατοδικείο Αθηνών (Κοσμόπουλος 2003).

Ολοκληρώνει τις προπτυχιακές του σπουδές, στο Μαθηματικό Τμήμα, την άνοιξη του 1974 και μετά τη μεταπολίτευση συνεχίζει τις σπουδές του στο Παρίσι. Την περίοδο αυτή στρέφει το ενδιαφέρον του προς στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. Γράφεται στο 8ο Πανεπιστήμιο του Παρισιού, γνωστό ως Βενσέν, στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης, στον προπτυχιακό κύκλο σπουδών και αποκτά το αντίστοιχο πτυχίο (Maitrise). Συνεχίζει τις σπουδές του σε μεταπτυχιακό επίπεδο και το 1979 αποκτά το Δίπλωμα Εξειδικευμένων Σπουδών (DEA). Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στο Παρίσι συμμετέχει στις δραστηριότητες του συλλόγου των ελλήνων φοιτητών της Βενσέν, όπου γνωρίζεται με τον Αλέξη Κόκκο και μοιράζονται τους ίδιους προβληματισμούς για την εκπαίδευση και την παιδαγωγική. Στο Πανεπιστήμιο της Βενσέν έχει την ευκαιρία να παρακολουθήσει σεμινάρια σε θέματα σχετικά με την αυτοδιαχείριση στην εκπαίδευση και την αυτονομία.

Συνιδρυτής των εκδόσεων Ανδρομέδα, μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα το 1977, αναλαμβάνει υπεύθυνος της σει-

ράς «Παιδεία και Αυτοδιαχείριση». Η σειρά περιλαμβάνει την έκδοση πρωτοποριακών για την εποχή βιβλίων εκπαιδευτικού και παιδαγωγικού προβληματισμού, όπως την έκδοση του βιβλίου της Μ. Γιόργκενσεν *Το σχολείο ανήκει στους μαθητές του. Το πειραματικό Λύκειο του Όσλο* (Γιόργκενσεν 1984), *Το Παιδαγωγικό Μανιφέστο των Ζ. Μαντέλ και Κ. Βόγκτ* (Μαντέλ και Βόγκτ 1980), το συλλογικό βιβλίο *...έξω από το σχολείο, απόπειρα για μια άλλη παιδαγωγική* με συγγραφείς μαθητές και δασκάλους, καθώς επίσης και το βιβλίο του Ζ. Σμιτ *Δάσκαλοι Σύντροφοι* (Σμιτ 1984). Τα βιβλία αυτά επηρέασαν τις απόψεις πολλών εκπαιδευτικών της εποχής σχετικά με το ρόλο και τη λειτουργία του σχολείου στη σύγχρονη κοινωνία.

Από το 1982 συμμετέχει μαζί με τον Αλέξη Κόκκο, με τον οποίο από τότε συνεργάζονται και συνοδοιπορούν, στην αναδιοργάνωση του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης και στην εκπόνηση του νέου κανονισμού λειτουργίας της. Ο νέος κανονισμός αποτέλεσε σταθμό στην προσπάθεια εφαρμογής μιας σύγχρονης επιμορφωτικής πολιτικής στη χώρα μας. Την ίδια περίοδο συμμετέχει στην αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της υπηρεσίας Λαϊκής Επιμόρφωσης. Στο πλαίσιο αυτό γνωρίζεται και συνεργάζεται με την καθηγήτρια Τζέλα Βαρνάβα-Σκούρα, υπεύθυνη για την εσωτερική αξιολόγηση, και με τον καθηγητή Paul Demunter, ο οποίος είχε οριστεί εξωτερικός αξιολογητής. Μετά τη διαμορφωτική αξιολόγηση των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων προτείνουν μια σειρά από καινοτόμα για την εποχή μέτρα και δράσεις για την ανάπτυξη του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Στη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης εργάζεται από το 1982 ως το 1986. Παράλληλα, την περίοδο 1983-1984, σε συνεργασία με τη Τζέλα Βαρνάβα-Σκούρα συμβάλλει στην ανάπτυξη της στρατηγικής της «Ολοκληρωμένης Τοπικής Ανάπτυξης» (Βαρνάβα-Σκούρα και Βεργίδης 1984) συμμετέχοντας στην εκπόνηση μελέτης ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης στο νομό Κοζάνης η οποία χρηματοδοτείται από την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στη μελέτη δίνεται ιδιαίτερη έμφαση

* Ο Ιωσήφ Φραγκούλης είναι ΣΕΠ στο ΕΑΠ στη Θεματική Ενότητα «Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων».

στις κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων, με στόχο τη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου και την επαγγελματική τους κατάρτιση. Η μελέτη αυτή, μαζί με αντίστοιχες που εκπονήθηκαν στη Γαλλία και στην Ιταλία, χρησιμοποιήθηκε από τις υπηρεσίες της Κοινότητας για την τεκμηρίωση της δυνατότητας υλοποίησης των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων σε διάφορες περιοχές της χώρας μας (Vergidis 1986, Vergidis και Skoura 1986).

Το 1984 του ανατίθεται από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΓΓΛΕ) ο σχεδιασμός και η οργάνωση προγράμματος αλφαριθμητισμού ενηλίκων. Στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος εκπονείται διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία ανάγνωσης, γραφής και αριθμητικής, σύμφωνα με τη μέθοδο αλφαριθμητισμού και βασικής παιδείας ενηλίκων που ανέπτυξε ο βραζιλιάνος παιδαγωγός P. Freire (Φραγκούλης 2004). Την εφαρμογή αυτής της μεθόδου στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα εισηγήθηκε ο παιδαγωγός Θεόφραστος Γέρου, ο οποίος διετέλεσε και Γενικός Γραμματέας της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης την περίοδο 1985-1987 (Λευθεριώτου 2008).

Τον ίδιο χρόνο ορίζεται από το ΥΠΕΠΘ εκπρόσωπος της χώρας μας στην ειδική ομάδα εμπειρογνομόνων που συστήθηκε από τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες για την αντιμετώπιση του αναλφαριθμητισμού στις χώρες-μέλη. Από τη θέση αυτή δραστηριοποιείται για τη διοργάνωση, το 1987 στην Αθήνα, του Ευρωπαϊκού Συνεδρίου «Η αντιμετώπιση του αναλφαριθμητισμού στις χώρες-μέλη της ΕΟΚ-σήμερα», του οποίου ήταν ο επιστημονικός υπεύθυνος.

Επίσης, το 1984 εγγράφεται στο 3ο Πανεπιστήμιο της Λίλλης για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής με θέμα: «Ο ρόλος της Λαϊκής Επιμόρφωσης στην Ελλάδα και η συμβολή της στην αντιμετώπιση της υποεκπαίδευσης», υπό την επίβλεψη του καθηγητή Paul Demunter. Τέσσερα χρόνια αργότερα ολοκληρώνει με άριστα τη διδακτορική του διατριβή και του απονέμεται ο τίτλος του διδάκτορα των επιστημών της εκπαίδευσης.

Από το 1987 έως το 1990 εργάζεται στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και συνεργάζεται με την καθηγήτρια Μαρία Ηλιού για την οργάνωση των Παιδαγωγικών Τμημάτων της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών του Πανεπιστημίου.

Παράλληλα, από το Νοέμβριο του 1987 έως το Δεκέμβριο του 1988 συμμετέχει στην ομάδα εργασίας του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης) με αντικείμενο τη μελέτη, το σχεδιασμό και την οργάνωση επιμορφωτικών-ενημερωτικών προγραμμάτων για την εκπαίδευση εκπαιδευτών. Στο πλαίσιο της συνεργασίας του με το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης διδάσκει καινοτόμα για την εποχή μαθήματα όπως: «Εκπαίδευση Ενηλίκων-Διερεύνηση Αναγκών, Σχεδιασμός Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων» σε εκπαιδευτές που εργάζονται στις μονάδες επιμόρφωσης προσωπικού δημοσίων φορέων (Υπουργείων, Δημόσιων Υπηρεσιών, Νομαρχιών, Νοσοκομείων κ.λπ.).

Την ίδια περίοδο αρχίζει να διδάσκει στην τριτοβάθμια

εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό του έργο περιλαμβάνει τη διδασκαλία πρωτοποριακών για την εποχή μαθημάτων, όπως το μάθημα «Λαϊκή Επιμόρφωση» στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών, καθώς επίσης και το μάθημα «Διαρκής Εκπαίδευση και Λαϊκή Επιμόρφωση» στα Παιδαγωγικά Τμήματα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Το 1990 εκλέγεται μέλος ΔΕΠ στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών, στον τομέα Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Παράλληλα με το διδακτικό και ερευνητικό του έργο αναλαμβάνει την οργάνωση και το συντονισμό συγχρηματοδοτούμενων από το ΕΚΤ προγραμμάτων κατάρτισης ανέργων πτυχιούχων. Τα προγράμματα αυτά έχουν ως αντικείμενο την κατάρτιση ανέργων εκπαιδευτικών στη χρήση των νέων τεχνολογιών, την κατάρτιση ανέργων εκπαιδευτικών στον αλφαριθμητισμό και στη βασική παιδεία ειδικών κοινωνικών ομάδων και την εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων.

Την περίοδο 1995-1997 ορίζεται μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), με αντικείμενο την επιστημονική υποστήριξη των προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης και την υλοποίηση ενεργειών που αφορούν τη διά βίου εκπαίδευση. Παράλληλα, το 1996 ορίζεται αντιπρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου στον τομέα της έρευνας. Παραμένει στη θέση αυτή για τρεις μήνες και στη συνέχεια αποχωρεί υποβάλλοντας την παραίτησή του.

Τα έτη 1996-1999 αναλαμβάνει τη διεύθυνση του εργαστηρίου Ανάλυσης και Σχεδιασμού Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Κοινωνιολογικής Ανάλυσης Εκπαιδευτικών Δεδομένων, Τεκμηρίωσης του τομέα Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικής Πολιτικής και στη συνέχεια ιδρύει και αναλαμβάνει τη διεύθυνση του εργαστηρίου Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης του ίδιου τομέα.

Από το 1998 ξεκινά τη συνεργασία του με το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Αρχικά ως διδάσκων και συντονιστής της Θεματικής Ενότητας «Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» (1998-1999), και στη συνέχεια ως διδάσκων και κατά περιόδους συντονιστής στη Θεματική Ενότητα «Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων».

Το έργο του στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν περιορίζεται μόνο στον τομέα της διδασκαλίας και της έρευνας. Συμβάλλει στην ανάπτυξη των σπουδών στο ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών από διάφορες διοικητικές θέσεις, όπως: υποδιευθυντής στο Διδακταλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών (1999-2004), αναπληρωτής πρόεδρος του ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών (2001-2003), διευθυντής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του ίδιου Τμήματος, (2001-σήμερα).

Το ερευνητικό και επιστημονικό του έργο είναι σημαντικό στην Ελλάδα και σε διεθνές επίπεδο, καθώς από το 1982 μέχρι σήμερα έχει συμμετάσχει σε μεγάλο αριθμό ερευνών και μελετών που σχετίζονται με: i) το θεσμό της Λαϊκής Επιμόρφωσης στην Ελλάδα και τον αλφαριθμητισμό ενηλίκων (Βεργίδης 1985, Vergidis 1992, Βεργίδης 1995), ii) την αξιολόγηση

προγραμμάτων για ειδικές πληθυσμιακές ομάδες, κυρίως των Τσιγγάνων (Βεργίδης 1996), iii) την ανάπτυξη τυπολογίας στρατηγικών εκπαίδευσης ενηλίκων (Βεργίδης 2005α), iv) την αξιοποίηση της έρευνας-δράσης στην αρχική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (Βεργίδης, 1987), v) την αξιολόγηση καινοτόμων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όπως το πρόγραμμα «Μελίνα-Εκπαίδευση και Πολιτισμός» (Βεργίδης και Βαϊκούση 2003), vi) την πρόληψη και την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας (Βαρνάβα – Σκούρα και Βεργίδης, 2002), vii) την αξιολόγηση δομών διά βίου εκπαίδευσης, όπως τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Βεργίδης 2004, Βεργίδης 2005β), viii) τις παιδαγωγικές και κοινωνικές διαστάσεις της Ανοικτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (Vergidis και Panagiotakopoulos 2002, Βεργίδης και Παναγιωτακόπουλος 2005), ix) την εκπαίδευση στελεχών και εκπαιδευτών ενηλίκων (Βεργίδης 2003α, Βεργίδης 2003β), x) τη διερεύνηση των απόψεων και των εκπαιδευτικών αναγκών στελεχών εκπαίδευσης ενηλίκων και εκπαιδευόμενων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (SAEDA 2000).

Στις διεθνείς του συνεργασίες σε προγράμματα, έρευνες και μελέτες περιλαμβάνονται: 1) το πρόγραμμα «Literacy Strategies in Rural Areas of Industrialized Countries», του Institute for Education της UNESCO, 2) η μελέτη «Adult Education in the 1990's. Needs, Perspectives and Policy. Recommendations on Adult Education in Europe» του Πανεπιστημίου της Leuven, 3) η έρευνα Eurodelphi με θέμα «The Future of Adult Education and Lifelong Learning in Europe 1995- A Comparative Delphi-Type Study» στο πλαίσιο της οποίας γνωρίστηκε προσωπικά με τον P. Jarvis, 4) το «Projet European de Recherche: SAEDA (Strategies d' Amelioration de l' Education des Adultes dans les contextes regionaux)», 5) η μελέτη «EUROPEP. Comparaison des politiques d' education prioritaires en Europe. Evaluations, conditions de réussite» του Institut National de Recherche Pédagogique (INRP) της Γαλλίας.

Σε εθνικό επίπεδο συνεργάστηκε με τη Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων για την επιστημονική υποστήριξη των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, καθώς και με το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Συνεχιζόμενης Κατάρτισης (ΕΚΕΠΙΣ) για την εκπόνηση μελετών σχετικά με τις ανάγκες συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, τον προσδιορισμό των αναγκαίων δομών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των εκπαιδευτών ενηλίκων και τις προδιαγραφές του περιεχομένου των προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτών.

Άλλα προγράμματα για την εκπαίδευση ενηλίκων, στα οποία ήταν επιστημονικός υπεύθυνος είναι το «ΠΛΑΤΩΝ: Ολοκληρωμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης στελεχών και εκπαιδευτών ειδικών κοινωνικών ομάδων» και το «European Electronic Information Center For Adult Education (ELECTRA)».

Στο πλούσιο και αναγνωρισμένο από την ελληνική και διεθνή επιστημονική κοινότητα συγγραφικό του έργο –συνολικά περισσότερες από 100 δημοσιευμένες εργασίες– περιλαμβάνονται

βιβλία, επιστημονικές εργασίες σε πρακτικά συνεδρίων, άρθρα σε επιστημονικά και σε εκπαιδευτικά περιοδικά, καθώς επίσης και λήμματα σε ελληνικές και ξενόγλωσσες εγκυκλοπαίδειες-λεξικά. Το συγγραφικό του έργο αναφέρεται στις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, την επιρροή των διεθνών οργανισμών στην ελληνική εκπαίδευση, τη Λαϊκή Επιμόρφωση, την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων, την υποεκπαίδευση, τη σχολική αποτυχία και την πρόληψη του αναλφαβητισμού, την επιμόρφωση των εκπαιδευτών και των εκπαιδευτικών, τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Εργασίες του έχουν δημοσιευθεί στα ελληνικά, τα αγγλικά, τα γαλλικά και τα ισπανικά.

Με βάση την πολυετή του εμπειρία στον ακαδημαϊκό χώρο και ιδιαίτερα στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων συμμετέχει ως μέλος σε Επιστημονικές Επιτροπές και Ενώσεις, καθώς επίσης και ως κριτής σε επιστημονικά περιοδικά αναγνωρισμένου κύρους όπως: i) *Ανοικτή Εκπαίδευση*, ii) *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, iii) *Επιστήμες της Αγωγής*, iv) *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, v) *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Είναι ιδρυτικό μέλος και Αντιπρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων και συμβάλλει στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της.

Ο Δημήτρης Βεργίδης είναι ένας από τους πρωτεργάτες της εκπαίδευσης ενηλίκων στη χώρα μας. Από το 1982 μέχρι και σήμερα εργάζεται συστηματικά για την ανάπτυξη της διά βίου εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών ενηλίκων στη χώρα μας.

Στις προπτυχιακές και μεταπτυχιακές του σπουδές στο Παρίσι μετά τη μεταπολίτευση ο προσανατολισμός της επιστημονικής και ακαδημαϊκής του σκέψης επηρεάστηκε έντονα από τα εκπαιδευτικά κινήματα της εποχής, καθώς επίσης και από τις φιλοσοφικές και θεωρητικές αναλύσεις στοχαστών, όπως ο Πουλαντζάς, ο Καστοριάδης, ο Λομπρό κ.ά.

Ως πανεπιστημιακός δάσκαλος και ερευνητής έχει να επιδείξει σημαντικό έργο στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων, της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών ενηλίκων, της οργάνωσης και λειτουργίας δομών διά βίου εκπαίδευσης και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης.

Το πολυσχιδές ερευνητικό, συγγραφικό και διδακτικό του έργο αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο προς αξιοποίηση στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων στη χώρα μας.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

Βιβλία

- Ambrahamsson, K., Βεργίδης, Δ., Davis, M., Fay, R. (1999). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Κοινωνική και Οικονομική Λειτουργία*, τ. Β', Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Βαρνάβα-Σκούρα, Τζ., Βεργίδης, Δ. (2002) *Προγράμματα για τη σχολική επιτυχία*, Αθήνα, Παπαζήσης.
- Βεργίδης, Δ. (1983) *Από την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον αυτοδιαχειριστικό πειραματισμό*, Αθήνα, Ανδρομέδα.
- Βεργίδης, Δ. (1995) *Υποεκπαίδευση, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις*, Αθήνα, Ύψιλον.
- Βεργίδης, Δ., Καραλής, Θ. (1999) *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Σχεδια-*

- σμός, οργάνωση και αξιολόγηση προγραμμάτων, τ. Γ', Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Βεργίδης, Δ., Βαικούση, Δ. (2003) Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός. Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών, ΥΠΠΟ – ΥΠΕΠΘ ΓΓΕΕ, Αθήνα.
- Βεργίδης, Δ. (επιμ.) (2003α) *Εκπαίδευση Ενηλίκων. Συμβολή στην εξειδίκευση στελεχών και εκπαιδευτών ενηλίκων*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Βεργίδης, Δ. (2003β) *Οι εκπαιδευτικοί των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας. Το περίγραμμα της θέσης τους*, ΓΓΕΕ – ΙΔΕΚΕ, Αθήνα.
- Βεργίδης, Δ., Πρόκου, Ε. (2005) *Σχεδιασμός, διοίκηση, αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων: Στοιχεία κοινωνικο-οικονομικής λειτουργίας και θεσμικού πλαισίου*, τ. Α', Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Ντεμουντέρ, Π., Βαρνάβα-Σκούρα, Τζ., Βεργίδης Δ. (1984) *Η Λαϊκή Επιμόρφωση στην Ελλάδα. Αξιολόγηση των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων*, Αθήνα, ΥΠΕΠΘ – ΓΓΛΕ.
- Συλλογικό έργο, (επιμέλεια και εισαγωγή στην ελληνική έκδοση Δ. Βεργίδης) (2000). *Ευρωπαϊκό Ερευνητικό Πρόγραμμα, SAEDA, Στρατηγικές Βελτίωσης της Εκπαίδευσης Ενηλίκων σε Περιφερειακά Πλαίσια, Οι απόψεις στελεχών και εκπαιδευόμενων: Συγκριτική δελφική έρευνα*, Πάτρα, Πανεπιστήμιο Πατρών.

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

- Βαρνάβα-Σκούρα, Τζ. και Βεργίδης, Δ. κ.ά. (1984) «Προπαρασκευαστική μελέτη για ολοκληρωμένη ενέργεια κατάρτισης στο νομό Κοζάνης», αδημοσίευτη μελέτη, Αθήνα.
- Βαρνάβα-Σκούρα, Τζ. και Βεργίδης, Δ. (2002) *Προγράμματα για τη Σχολική Εμπυξία*, Αθήνα, Παπαζήσης.
- Βεργίδης, Δ. (1985) «Η διαρκής εκπαίδευση στην Ελλάδα στα πλαίσια του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης», στο *Οι Παιδαγωγικές Επιστήμες* (τ. 8ος), Αθήνα, Δίπτυχο.
- Βεργίδης, Δ. (1987) «Η αρχική και η συνεχιζόμενη εκπαίδευση των δασκάλων με στόχο την αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού και την ευαισθητοποίησή τους στα προβλήματα των παιδιών που προέρχονται από μειονεκτικό κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον. Ο ρόλος της έρευνας δράσης», στο *Η αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού στις χώρες-μέλη της ΕΟΚ σήμερα*, Αθήνα, ΓΓΛΕ.
- Βεργίδης, Δ. (1996) «Ο εξωσχολικός αλφαβητισμός των τσιγγανοπαίδων στην Κάτω Αχαΐα: Η έρευνα δράση ως μέθοδος αξιολόγησης», στο *Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου «Εκπαίδευση Τσιγγάνων. Ανάπτυξη Διδακτικού Υλικού*, Αθήνα, ΥΠΕΠΘ – ΓΓΛΕ.
- Βεργίδης, Δ. (2004) «Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: Διαδρομές και προσδοκίες των εκπαιδευόμενων», στο *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας*, Αθήνα, ΓΓΕΕ – ΙΔΕΚΕ.
- Βεργίδης, Δ. (2005α) «Προς μια τυπολογία στρατηγικών εκπαίδευσης ενηλίκων», στο Δ. Βεργίδης και Ε. Πρόκου, *Σχεδιασμός, διοίκηση, αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων: Στοιχεία κοινωνικο-οικονομικής λειτουργίας και θεσμικού πλαισίου*, τ. Α', Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Βεργίδης, Δ. (2005β) «Η εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα: Επιτεύγματα και δυσλειτουργίες», στο *Πρακτικά του 1ου Συνεδρίου της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχιμο.
- Βεργίδης, Δ. και Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2005) «Απόψεις φοιτητών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου για τις σπουδές από απόσταση», στο Λιοναράκης, Α. (επιμ.), *Πρακτικά Εισηγήσεων 3ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (τ. Α'), Αθήνα, Προπομπός.
- Βεργίδης, Δ. (2007) «Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πολιτικής: στρατηγικές, στόχοι και προοπτικές», στο Χαράλαμπος, Δ. (επιμ.) *Μεταπολίτευση και εκπαιδευτική πολιτική. Παρελθόν – παρόν – μέλλον*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Γιόργκενσεν, Μ. (1984) *Το σχολείο ανήκει στους μαθητές του. Το Πειραματικό Λύκειο του Όσλο*, Αθήνα, Ανδρομέδα.
- Κοσμόπουλος, Δ. (2003) *Δικτατορία και Αντίσταση στην Πάτρα (1967-1974)*. Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης, Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα.
- Λευθεριώτου, Π. (2008) «Θεόφραστος Γέρου. Ένας Δάσκαλος στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων», *Εκπαίδευση Ενηλίκων* 13, 42-44.
- Μαντέλ, Ζ. και Βογκτ, Κ. (1980) *Παιδαγωγικό Μανιφέστο*, Αθήνα, Ανδρομέδα.
- SAEDA (2000) *Στρατηγικές Βελτίωσης της Εκπαίδευσης Ενηλίκων σε Περιφερειακά Πλαίσια. Οι απόψεις στελεχών και εκπαιδευόμενων: Συγκριτική δελφική έρευνα*, Πάτρα, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Σμιτ, Ζ. (1984) *Δάσκαλοι Σύντροφοι*, Αθήνα, Ανδρομέδα.
- Φραγκούλης, Ι. (2004), «Προσωπογραφία Paulo Freire», *Εκπαίδευση Ενηλίκων* 3, 29-30.
- Vergidis, D. (1986) «Un intento de investigacion participativa en Grecia», στο Quintana, J.M. (επιμ.) *Investigation Participativa, Education de Adultes*, Madrid, Narcea.
- Vergidis, D. και Varnava-Skouara, G. (1986), «Un estado de emergncia previsto en la region minera de Ptolemaida», στο Quintana, J.M. (επιμ.) *Investigation Participativa, Education de Adultes*, Madrid, Narcea.
- Vergidis, D. (1992) «Tendances actuelles de la formation des adultes en Grecce, une ebauche d' evaluation». *Πρακτικά του συμποσίου Enjex et aspects strategiques de la formation des adultes au regard des mutations de notre societ e*, Charleroi, FUNOC.
- Vergidis, D. και Panagiotakopoulos, Ch. (2002), «Student Dropout at the Hellenic Open University: Evaluation of the Graduate Program "Studies in Education"», *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 3, 2, ISSN: 1492-3831. Available on line: <http://www.lrrdi.org/content/v3.2/vergidis.html>

Διαδικτυακοί τόποι

- <http://www.confer.upatras.gr/prog2000/2000.html>
- <http://web.auth.gr/virtualschool/1.1/TheoryResearch/CongressVergidis>
- <http://books.phigita.net>
- <http://www.nuts.gr/anavathmisi/files/18122003/Vergidisdiabiou.pdf>
- http://www.ecd.uoa.gr/prosopikes_selides/gellask/gellask.htm
- <http://www.adulteduc.gr>
- http://www.greek-language.gr/adult_education/bibliography.html
- <http://www.e-enosh.gr>
- <http://www.afkpatras.gr>